

Міністерство освіти і науки України
Рівненська обласна державна адміністрація
Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Національний університет “Острозька академія”
Рівненський державний гуманітарний університет
Художньо-педагогічний факультет

*Присвячується 15-річчю художньо-
педагогічного факультету*

**«ДУХОВНО-ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСЬКОЇ
МОЛОДІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ»**

*Матеріали III Всеукраїнської науково-
методичної конференції*

18-20 травня 2006 року

Рівне – 2006

ББК 74.58+8840
УДК 379.82

«Духовно-творчий потенціал студентської молоді: психолого-педагогічні проблеми формування та реалізації»: Матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції 18-20 травня 2006 року. – Рівне: РДГУ, 2006. – 204 с.

Редакційна колегія:

Руслан Постолюський – ректор Рівненського державного гуманітарного університету, Заслужений діяч науки і техніки, професор;
Владислав Вербець – професор, декан художньо-педагогічного факультету;
Андрій Сяський – професор, проректор з наукової роботи;
Анатолій Воробйов – професор, проректор з навчальної роботи;
Степан Шевчук – професор, директор Інституту мистецтв, зав. кафедри українознавства художньо-педагогічного факультету;
Володимир Виткалов – професор, зав. кафедри культурології художньо-педагогічного факультету;
Володимир Годовський – професор, зав. кафедри хореографії художньо-педагогічного факультету;
Володимир Богатирьов – доцент, зав. кафедри театральної режисури художньо-педагогічного факультету;
Микола Новоселецький – професор, декан факультету з довузівської підготовки, післядипломної і регіональної освіти;
Марина Малиняк – диспетчер деканату художньо-педагогічного факультету

Відповідальний за випуск – **Владислав Вербець**

Рекомендовано до друку Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 11 від 30.06.2006 р.)

ISBN 966-7631-96-1

©Рівненський державний гуманітарний університет

Серед контекстних дисциплін: українська мова, ділова українська мова, методика навчання української мови, каліграфія, риторика, а також методика навчання всіх предметів початкової школи.

Успішному засвоєнню навчального матеріалу сприяє чітка артикуляція очікувань від діалогу у форматі „викладач – студент”. Наскрізними є основні результати, що їх мають досягнути студенти:

1. Активно використовувати знання з історії та теорії літератури для інтегративного осмислення місця, значення і кінцевого результату дитячої літератури як елемента шкільної освіти.
2. Виразно читати, коментувати, аналізувати літературно-художні твори.
3. Самостійно досліджувати окремі проблеми курсу.
4. Сформувати систему адаптації твору до психологічних можливостей учнів певного віку.
5. Поєднувати засади літературознавчого аналізу із техніками нейро-лінгвістичного програмування.

У процесі здійснення естетичного та методологічного діалогу за посередництва художнього тексту і переконливості життєвих цінностей митців (з персоналіями яких знайомляться майбутні учителі початкової школи) трансформується світогляд молодих людей, розвивається їхня ерудиція, удосконалюється культура мовлення й навик толерантної комунікації. Досягненню максимально ефективного результату значною мірою сприяє структура курсу, позаяк дозволяє подати літературно-художній масив на широкому історичному та культурному тлі. Так, увазі студентів пропонується опрацювати такі програмові блоки навчальної програми: пропедевтичний (вступний), який знайомить із предметом та методами його вивчення, основними принципами теорії виразного читання для школи, а також із поняттями літературознавчого аналізу; „Українська дитяча література” (від фольклору до літератури початку XXI ст.); „Світова дитяча література” (Перекладна дитяча книга XVIII-XXI ст.). Особливе місце належить організації та координації зусиль студентів у формуванні кола зацікавлень для самостійної дослідницької роботи (літературознавчі та методичні студії).

Таким чином, дитяча література набуває ознак універсалізму як щодо особистісного формування доброго вчителя (у семантиці: компетентного, ерудованого, толерантного тощо), так і щодо адекватного застосування набутих знань у практику шкільництва. Орієнтуючись на метафору „Попелюшка літератури” у процесі знайомства з літературно-художніми явищами, студент зможе витворити „педагогічний автопортрет”, не перетворившись при цьому на ментора.

Джерельні приписи

1. Літературознавчий словник-довідник / Р.Гром'як, Ю.Ковалів та ін. – К.: ВЦ „Академія”, 1997.
2. Огар Е. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки. – Львів: Аз-Арт, 2002. – 160 с.
3. Папуша О.Наратив дитячої літератури: специфіка художнього дискурсу: Автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук. – Тернопіль, 2004. – 19 с.
4. Славова М. Попелюшка літератури у дзеркалі науки // Славова М. Попелюшка літератури. Теоретичні аспекти літератури для дітей. – К.: Видавн.-поліграф. центр „Київський університет”, 2002. – С.7-16.

Ольга Безкоровайна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ

ВИХОВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНО-ЦІННІСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розбудова системи освіти, її докорінне реформування повинні стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, національного відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні.

Для кожної освіченої людини є абсолютною істиною – без духовності суспільства не може бути. У зв'язку з цим виховання в учнівської молоді духовної культури, миролюбства, взаєморозуміння, толерантності, міжнародної співпраці є однією з актуальних проблем державної політики України, освіти, педагогічної науки.

Школа створює образ людини, у якому стрижневим компонентом має бути духовність. Формування духовної культури дітей і молоді, духовності як провідної якості особистості – велике і складне завдання, що стоїть у центрі уваги педагогів, вихователів, учителів, батьків, широкого педагогічного загалу. Особливої актуальності воно набуває сьогодні, коли проблеми соціально-економічного й політичного розвитку країни боляче вразили молодь. Серед дітей і молоді падає рівень духовної культури, що пояснюється насамперед зниженням рівня життя в Україні, відсутністю соціальної захищеності, невизначеністю моральних орієнтирів у політиці держави й повсякденному житті.

Засоби масової інформації та комунікації дедалі більше впливають на суспільство, й особливо на молодь, пропагують насилля, зброю, силу. Усе це призводить до відчуження дітей і молоді від моралі, спонукає до власних пошуків самореалізації і, врешті-решт, до повного заперечення духовності й моральності особистості. Ці процеси посилюються кризовим станом сучасної сім'ї, яка перестає відігравати роль основного каналу долучення дитини до моральних начал і джерела розвитку духовної культури.

У таких умовах формування духовної культури як провідної характеристики людини, її духовних пріоритетів і обґрунтування системи цінностей, що мають лягти в основу життя молоді, виступають на передній план усього процесу її соціалізації.

У найширшому розумінні духовну культуру можна розглядати як сукупність яскраво виражених ознак, духовних і матеріальних, інтелектуальних і емоційних, які характеризують суспільство. Духовна культура охоплює не тільки мистецтво і літературу, але й спосіб життя, основні права людини, системи цінностей, традицій та вірування. Саме духовна культура дає людині здатність мислити, аналізувати себе і своє оточення, робить з нас гуманних, розумних, критично мислячих істот із почуттям моральних зобов'язань. Саме через духовну культуру розрізняємо цінність і робимо свій вибір, виражаємо себе, пізнаємо себе, визнаємо свою незавершеність, піддаємо сумніву власні досягнення, беззастанно шукаємо новий смисл буття і народжуємо творіння, у яких долаємо свої межі [9; 7].

У тлумачному словнику поняття культури трактується як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії [3; 472]. Духовний – те, що створюється на задоволення духовних потреб і пов'язане із внутрішнім психічним життям людини, її моральним світом [3; 252].

Із філософської точки зору духовна культура – частина культури, до складу якої входять мистецтво, релігія, філософія; це культура самоактуалізації, творчого зростання та пізнання світу [16; 178].

Явище духовної культури в історичному аспекті можна аналізувати за двома взаємопов'язаними лініями, що характеризують розвиток духовної культури: релігійної та світської. Ще від початку впровадження християнства на Русі (988р) питанню виховання християнської моралі в суспільстві надавалась першочергова увага. Уся історія Русі-України від 988 року і до нашого часу є окремим щаблем духовної драбини, де повсякчас сяяли, зростали зерна християнських моральних заповідей. Русичі, а згодом українці, щиро до серця сприймали негнїнні християнські цінності: набожність, людяність, справедливість, смиренність, милосердя, які стають частиною їхнього власного я [2; 14].

Передові діячі суспільства, письменники, мислителі, педагоги більшою чи меншою мірою постійно зверталися до Божого Слова, оскільки тільки воно здатне виховати справжню Людину. З'являються і велети людського духу, які ведуть за собою: князь Володимир Мономах, митрополит Іларіон, І.Вишенський, Г.Сковорода, П.Юркевич, М.Костомаров, Т.Шевченко, П.Куліш, Леся Українка. Їхні думки, твори, просвітлені християнськими вченнями, стали важливим підґрунтям моральних цінностей, що формують духовну культуру українців.

Із світської точки зору релігія має бути відокремлена від освіти. Але в наш час дедалі більше вчених України схиляються до думки, що саме християнська мораль є тим виховним орієнтиром, що допоможе Україні вийти з кризи і виховати справжнього громадянина своєї країни і ні в якому разі не суперечить світському характеру освіти [2; 14].

Досліджуючи історію становлення і розвитку духовної культури, не можна проминути те, яке значення мало це питання для розвитку філософської думки України. Важливе місце з цього приводу посідає філософія та ідеї Г.С.Сковороди. Зверненню до цієї яскравої і незвичайної постаті в історії України другої половини XVIII століття не випадкове. Сковорода мав величезний духовний вплив на всі етапи українського суспільства. Ця людина ще за життя стала легендарною, її без перебільшення можна вважати совістю українського народу. Твори на образ мандрівного філософа далеко перенесли свій час і незмінно привертати увагу широкого суспільного загалу, а деякі його ідеї звучать актуально і сьогодні.

Ідеї гуманізму і щастя людини проходять через філософські трактати і поетичну творчість Г.Сковороди. Він твердив, що людина створює матеріальні й ідеальні цінності, вона приходить у світ з природним прагненням щастя, має право на нього й повинна забути його в практичній і духовній діяльності. І найкраще ці цінності виявляються в її активній життєвій позиції, бо справжня мораль – це поєднання вчення і життя, слова і діла.

Для формування духовної культури потрібна перш за все освіта, „бо освічені, розумні людині не заважають ні гори, ні річки, ні моря. Вона заглядає в минуле, пориває в майбутнє, проходить по поверхні океану, входить у двері зачинені” [13; 76].

Видатний педагог В.О.Сухомлинський безперервно пропагував виховання в дітей та молоді безмежної любові до своєї рідної Вітчизни, глибокої любові до матері і батька, рідних, близьких, виявлення високого рівня духовної культури у повсякденній діяльності й поведінці. Його розуміння духовності – це передусім морально-етичне і патріотичне виховання, що ґрунтується на визнанні культури Батьківщини, матері, книги, рідної мови, народних традицій, праці. А найголовніше – це особливий дух школи, це одухотворені поривання, думки, вчинки його вихованців і вчителів.

„Людина по-справжньому виховується тоді, – писав В.О.Сухомлинський, – коли вона й сама виховує іншу людину. Почуття особистої гідності, честі, гордості пробуджується в людині за тих умов, коли вона вкладає частину своїх духовних сил в іншу людину, прагне зробити її кращою, бачить у ній, як у дзеркалі, себе, свої моральні риси, творчі здібності, майстерність” [15; 256].

Його праці „Серце відаю дітям”, „Сто порад вчителю.”, „Як виховати справжню людину” та інші є важливим керівництвом, у формуванні розумного і вихованого учня, свідомого громадянина, духовно багатого особистості

Як теоретична так і практична спадщина В.О.Сухомлинського є основою нової концепції виховання і формування особистості підростаючого покоління, „яка формується не на принципах авторитарної педагогіки, а на загальнолюдських моральних цінностях” [15; 256].

Учитель-педагог В.Сухомлинський акцентує увагу на тому, що для того, „щоб людина прагнула до моральної краси і досконалості поряд себе” [15; 209].

Для сучасного суспільства проблема формування духовності, духовної культури особливо актуальна. Відчуженість від культури, знецінення престижу освіченості та інтелектуальної діяльності, заниження моральних критеріїв своєї та чужої поведінки складають невирішені проблеми при формуванні життєвої позиції підростаючого покоління.

Згідно з пріоритетом гуманістичних цінностей, значенням індивіда в культурно-духовному розвитку країни цінність людини визначається духовною культурою, якою вона володіє. Процес виховання духовності виступає як відтворення духовної культури, нагромадженої в суспільстві, та стимулювання внутрішнього саморозвитку людини.

На думку культурологів, рівень духовності особистості, її духовна культура формується в процесі навчання і виховання. Але за словами Наталії Долгої, питання духовної культури молоді продовжують залишатися справою другорядною. „Освіченість ще не гарантує високого рівня духовності, культурності, вихованості. На думку вчених, у нас виник суспільний прощарок, що засвоїв зовнішні ознаки цивілізації, але позбавлений елементарних уявлень про справжню культуру” [6; 27].

Думається, одна з причин такого стану – недостатня увага науки, суспільства й школи, зокрема до проблем виховання дітей. Часто школа відокремлює навчання від виховання, визначаючи останнє прерогативою батьків, хоча, як відомо, навчання і виховання нероздільний процес.

Сучасна дидактика визначає два шляхи формування духовної культури. Один з них передбачає, що духовна культура дитини формується завдяки набутим інтелектуальним знанням, здобутому соціальному досвіду. Потрібно зазначити, що саме такий шлях ліг в основу багатьох принципів навчання в сучасній школі. Зазначений принцип у різний час більшою чи меншою мірою відстоювали такі вчені, як Ф.Буслаєв, Л.Поліванов, Д.Тихомиров, В.Стоюнін [2; 14]. Інший шлях – це емоційно-образне опрацювання того чи іншого твору, окремих частин, творчості письменника і вже потім, через емоції, серце дитини, формування необхідних духовних засад. Цей напрямок у вихованні переконливо пропагував відомий учений-педагог К.Ушинський.

Опираючись на праці відомих педагогів, учених, літературознавців, вважаємо, що передумовою сучасного педагога повинні бути не тільки дбання про інтелект своїх вихованців, а й насамперед, про роботу серця, душі, щоб через почуття, емоції вплинути на дитину, її поведінку, моральність, і накінець, на формування духовної культури.

З перетворенням України в самостійну державу освіта стала власною справою українського народу. У зв'язку з цим виховання учнівської молоді на принципах гуманізму, формування в них духовної культури є однією з актуальних проблем державної політики України, освіти, педагогічної науки.

Конституція України є основою для виховання підростаючого покоління справжніми громадянами незалежної Української держави і спрямовує виховання молоді України в дусі гуманізму, демократії, духовності, національного відродження та збереження культурної спадщини народу.

У законі України „Про освіту” від 26 березня 1996 року розкривається основна мета освіти. Вона ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаєморозуміння, полягає у всебічному розвитку людини як особистості та найвищої цінності, розвитку її талантів, розумових і фізичних здібностей, вихованні моральних якостей.

У державній національній програмі „Освіта. Україна XXI століття” (1994) говориться: „Національне виховання в Українській державі має бути спрямоване на формування у молоді і дітей світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної і світової духовної культури. В основу національного виховання мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь. Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням спеціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнародних взаємин, формування у молоді особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості” [5; 15].

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті йде мова про те, що: „Освіта спрямована на втілення в життя української національної ідеї. Освіта виховує громадянина і патріота України, прищеплює любов до української мови та культури, повагу до народних традицій. Вона підпорядкована формуванню системи національних інтересів як головних пріоритетів світоглядної культури, вихованню поваги до народів світу. Українська освіта має гуманістичний характер. Вона не допускає поширення шовіністичних та інших антигуманних ідей і поглядів” [10; 4].

У декларації принципів толерантності вказується: „Виховання є найефективнішим засобом запобігання проявам нетерпимості. Виховання в дусі толерантності починається з прищепленням людям знань про їхні права та свободи з метою забезпечити їхню реалізацію та зміцнити прагнення кожного до захисту прав інших” [4; 179].

Соціально-економічні зміни в Україні, національно-культурне відродження, розвиток освіти актуалізують значення проблеми формування духовної культури дітей та молоді. На важливості цієї проблеми наголошується в державних програмах „Діти України”, Концепції превентивного виховання дітей та молоді, Указі Президента України „Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян”, Постанові Кабінету Міністрів України „Про затвердження національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства”. Головна мета цих документів – виховання в учнів високих моральних якостей, збагачення їхнього духовного світу, розвиток особистості, здатної жити й творити за законами Добра, Справедливості, Краси, Честі, Гідності, Гармонії, Гуманізму, Людяності, Милосердя.

Ми вважаємо, що основні напрямки та принципи нових державних документів про освіту відіграють вирішальну роль і мають бути використані в реалізації основних завдань у формуванні духовної культури.

Дослідження праць учених свідчить, що кожен з них по-своєму розглядає різні аспекти духовної культури, досліджує методологію і теорію формування духовного потенціалу сучасної молоді.

Ольга Сухомлинська у статті „Концептуальні засади формування духовних особистостей на основі християнських моральних цінностей” зазначає, що „у ситуації гострого дефіциту ціннісних установок і орієнтацій

християнські моральні цінності, які є основою гуманістичних цінностей, відіграють дедалі важливішу роль у сучасному вихованні дітей і молоді. Виникає потреба в залученні християнських цінностей до процесу виховання дітей, визначенні основних засад, цілей, форм і методів формування духовної культури, які сприятимуть розвитку й формуванню духовної високоморальної особистості, майбутнього громадянина України” [14; 13].

Мета педагогічного впливу, на думку О.Сухомлинської, полягає в прилученні дитини до тих християнських цінностей, які мають універсальне гуманістичне значення, абсолютний характер і, що найважливіше для виховання, позитивну спрямованість. Цієї мети можна досягти через систему завдань, а саме:

- пробудження в дитини бажання бути моральною;
- розгляд християнських цінностей як основи розвитку суспільно значущих рис і якостей особистості;
- вироблення етико-естетичного ставлення до життя й до своєї життєдіяльності;
- формування моральної культури, толерантного ставлення до інших культур і традицій;
- розвиток чеснот і позитивних моральних якостей дитини, спонукання до самовдосконалення;
- підтримка здібностей, культурної творчості, спрямованої на особистісний саморозвиток [14; 16].

„З повним правом можна сказати, – стверджує І.Д.Бех, – що вищі моральні цінності – це і духовні цінності. Духовна цінність – це безумовно самовартісне утворення, вище „Я”. Таким чином, ми говоримо про духовність добротності або про одиницю, над якою маємо працювати. Ми, педагоги – вихователі і маємо виховувати цінності у вищевикладеному розумінні” [1; 10].

Питання розвитку духовної культури знаходимо і в працях Б.І.Степанишина.

„Духовна культура – це багатогалузева система, яка охоплює мову, мистецтво, науку, ідеологію, право, етику, релігію, традиції, звичаї, вірування, тобто все те, що складає духовний світ народу, сукупність його поглядів і переконань. Кожна з цих складових культури розвивається за спільними для всіх законами, але в той час має свої специфічні особливості. Поступ духовної культури не ізольований, він перебуває в найтіснішому зв’язку з економічним і політичним розвитком суспільства. Отже, розвиток суспільства (його економіки і політики) в такій же мірі залежить від стану духовної культури, як духовна культура впливає на виробничі відносини. Рівень культури народу визначається не тільки високими здобутками в галузі науки, літератури, а й тим, як ці здобутки позначаються на повсякденному житті” [12; 82].

Подібну думку розвиває Галина Васківська, наголошуючи про основні елементи духовної культури (мова, вірування, релігія, етичні постанови, народна творчість, література, наука, право), які виникли під впливом певних умов (природних і суспільних) у різний час історичного розвитку цивілізації, і це неминуче вплинуло на їхній зміст, форми, функції.

Рівень економічного і політичного розвитку суспільства залежить від рівня і характеру духовної культури, як духовна культура – від виробничих та інших суспільних відносин.

Леся Кисленко у формуванні духовної культури молоді виділяє такі поняття: національна ідея, національний характер, національна свідомість. Вона говорить про відновлення української державності, інтеграцію в європейське і світове співтовариство, побудову громадянського суспільства, яка передбачає орієнтацію на духовні пріоритети, людину та її права, націю. Концепція гуманітарної освіти є елементом нової освітньої ідеології, яка зі шкільних лав повинна формувати особистість – гідного представника української нації. Національна ідея має відіграти роль об’єднуючого чинника в суспільному розвитку, спрямованого на вироблення патріотичної життєвої позиції людини. Національний характер виховання полягає у формуванні в молодій людині почуття громадянина України. Найбільше щастя для вчителя – робити світ гуманнішим, виховувати в учнів доброту, любов до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати для розквіту власної держави. У цьому й полягає сутність виховання національної свідомості.

Хуліо Кортасар висловлює думку про те, що „духовна і матеріальна національна культура українського народу є самостійним феноменом, вона формує націю, звеличує її й творить їй неповторне обличчя в своєрідному груповому портреті світової цивілізації” [12; 173].

Юрій Олененко стверджує: „Ми пройшли внутрішньо нескореними через величезні пустелі зневаг і переживань, заборон і цькувань, нечуваних фізичних винищень, морального терору, бо над нами був небозвід тисячолітньої культури” [12; 173].

Справді ніщо так не возвеличує людину, як опікування культурою свого народу, духовного відродження нації.

Умовою оптимального розвитку особистості її духовної культури, вважає К.Дорошенко, є формування гуманістичного ідеалу. Під гуманістичним ідеалом він розуміє змодельований в індивідуальній свідомості образ свого кращого „Я”, що слугує мотивом перетворювальної діяльності суб’єкта, яка ґрунтується на принципах ціннісного ставлення до себе, до інших, до Батьківщини, до всіх народів, до природи.

Основними моральними цінностями, що входять до структури гуманістичного ідеалу як учнівської, так і студентської молоді є:

- доброта – чуйне ставлення до всього живого;
- справедливість – суб’єктивне, неупереджене ставлення до себе та світу, пов’язане з поняттям невід’ємних прав людини;
- відповідальність – усвідомлений обов’язок відповідати перед своїм сумлінням і суспільством за кожний вчинок, дію, слово;
- працелюбність – потреба спрямовувати фізичну або розумову енергію на створення матеріальних і духовних цінностей.

О.Савченко у статті „Духовність і зміст шкільної освіти” розкриває визначення духовності. „Внутрішній світ духовно багаті людини багатомірний. Тому так багато проявів духовності: у почуттях, думках, вчинках.

Формування загальнолюдських цінностей, морально-етичне виховання, толерантне ставлення до інших – це теж зміст і прояви духовності. Школа, формуючи світську духовність, може спиратися і розумно використовувати цінності християнської етики. Повинне бути взаємодоповнення релігійної духовності і духовності загальнолюдського характеру. Виховний потенціал школи, її виховуюча місія нерозривно пов'язані з оточуючим середовищем. Тому так важливо створювати сприятливе середовище впливу на дитячу душу, формувати в учнів позитивний образ світу і світосприйняття людини людиною. Духовність – це синонім і високих почуттів, і естетично-розвиненого відчуття краси, і прагнення добра. Тому в умовах перебудови вищої педагогічної освіти особливого значення набуває проблема гуманізації, виховання духовності особистості на засадах добра, миру, толерантності, взаємоповаги і співробітництва” [11; 6].

У доповіді ЮНЕСКО „Освіта для 21 століття”, підготовлені Міжнародною комісією під керівництвом Жака Делора, закладені важливі підвалини нової парадигми освіти, в основі якої лежать ідеї життєтворчості, підкреслюються вирішальна роль освіти у розвитку особистості, всього суспільства, у становленні мирних і дружніх взаємовідносин між усіма народами.

Як зазначається у Доповіді, освіта протягом усього життя повинна будуватися на чотирьох стовпах:

- навчитися пізнавати;
- навчитися робити;
- навчитися жити разом;
- навчитися жити.

Навчитися жити разом – означає, виховуючи толерантність, розуміння іншого й відчуття взаємозалежності, здійснювати загальні проекти й бути готовими до врегулювання конфліктів в умовах поваги цінностей, взаєморозуміння, миру, усвідомлювати потреби й погляди інших людей і технології життя, знати й цінувати інші культури, досягати значення свободи поглядів, уміти володіти культурою спілкування навіть у тих ситуаціях, коли виникають принципові розходження, бути зацікавленим у спільному пошуку найприйнятнішого розв'язання життєвих проблем, сприяти взаєморозумінню з іншими учасниками взаємодій, виробленню взаємоприйнятних норм і правил. Усього цього повинні будуть навчитися учні школи XXI століття.

До активної соціально-ціннісної діяльності і співпраці в галузі педагогіки миру і толерантності залучені учнівські миротворчі об'єднання ЗНЗ №№ 4, 8, 9, 11, 12, 15, 23, гуманітарної гімназії, школи з поглибленим вивченням іноземної мови „Центр Надії” м.Рівного та студенти Рівненського державного гуманітарного університету – члени науково-дослідного об'єднання „Миротворець”.

На базі студентсько-учнівських миротворчих об'єднань впроваджуються різні ефективні форми і методи соціально-ціннісної діяльності з виховання учнівської та студентської молоді в дусі миру, толерантності та взаєморозуміння, зокрема диспути, „круглі столи”, дебати, рольові ігри, „уроки взаєморозуміння”, прес-конференції, конкурси малюнка і плаката, проведення благодійних операцій „Пошана”, Тижнів злагоди і взаєморозуміння, участь у Всеукраїнському конкурсі учнівських та студентських проектів „Служіння заради миру”, у Всеукраїнській пошуковій естафеті миру „Світочі миру” (лауреати премії миру ЮНЕСКО), які проводяться з метою активізації життєтворчості, пошукових досліджень, лідерських якостей та вмінь у молоді з питань проектної діяльності, залучення дітей та молоді до єднання зусиль і розвитку ділового партнерства миротворчих об'єднань молоді для популяризації ідей Культури Миру та досвіду кращих прикладів миротворчих дій.

Фінальна стадія естафети відбулася в травні 2005 року на Форумі молодих парламентаріїв „Від війни до Культури миру” в м.Києві.

Студентсько-учнівські миротворчі об'єднання беруть активну участь у рамках основних заходів українського комітету руху „Педагоги за мир та взаєморозуміння”.

За значний внесок у виховання на ідеях миру, взаєморозуміння та ненасилля Український рух було відзначено званням лауреата Премії Миру ЮНЕСКО. Нині освітяни-миротворці працюють над удосконаленням національної освіти і виховання, оновленням програм і підручників, розвитком нової філософії педагогіки миру та міжнародних відносин, створенням методологічних технологій Української моделі Культури Миру.

Пріоритетним напрямком роботи Руху є активізація миротворчої діяльності серед дітей і студентської молоді на впровадження молодіжної політики держави та Програми дій у межах Декади ООН (2001-2010 рр.) „За культуру Миру та Ненасилля в інтересах дітей планети”, виконання рішень Спеціальної сесії ООН з прав Дитини.

Прикладом активної участі дітей і молоді у соціально-ціннісній діяльності можна вважати миротворчі акції, під час яких школярі та студенти прагнуть зробити особистий внесок у цю важливу справу. Слід зазначити, що практичний ефект роботи миротворчих об'єднань знайшов свій вираз саме в залученні учнів до проведення акцій зі збереження миру. Своє ставлення до навколишніх подій та явищ життя діти також виражали в різних формах, з інтересом поставилися до запропонованих заходів, які потребують вибору їхньої поведінки, сприяли реалізації одержаних раніше знань у конкретній миротворчій діяльності. Члени об'єднань беруть активну участь у міжнародних миротворчих акціях „Стрічка миру”, „Лайф-Лінк”, „Грін-піс”, „Ліхтарики миру”, основна мета яких – мир, злагода та взаєморозуміння на Землі.

Члени студентсько-учнівських миротворчих об'єднань з великим інтересом поставилися до міжнародного миротворчого проекту „Ліхтарики миру”. Засновники цього проекту – подружжя Пеггі та Джеймс Баумгартнер із штату Вісконсін (США), члени організації „Лікарі світу за соціальну відповідальність” і лікар з Японії Тсубей (він дванадцятирічним хлопчиком пережив кошмар у Хіросімі). Мета міжнародного обміну Ліхтариками миру полягає в тому, що їх виготовленням та обміном, проведенням символічних церемоній можна сприяти зміцненню миру в усьому світі, розуміти одне одного, жити без війн і конфліктів. Церемонія річкових ліхтариків сягає в історію японської традиції – поминати померлих спуском на воду ліхтариків, які символізують людську

душу. Особливого змісту набула церемонія після варварського бомбардування Хіросіми, коли тисячі японців відправили свої ліхтарики вниз по річці Охті.

Емоційний вплив цієї події дуже сильний. Зусиллями сотень добровольців ідея була розповсюджена по всьому світі і проводиться тепер у першу суботу серпня.

Члени студентсько-учнівських миротворчих об'єднань з ентузіазмом брали участь у Всеукраїнських акціях учнівської молоді України: „Моя Земля, земля моїх батьків”, „Краса і біль України”, „Річки мого дитинства”, „Діти – за врятування Землі”. Юні миротворці звітувались, обмінювались досвідом роботи з питань захисту миру, навколишнього середовища, збереження краси рідної Землі на Всеукраїнських дитячих конгресах „Світ без насильства”, „Живи, Земле!”.

Уже традицією стало проведення дитячого фестивалю учнівських миротворчих об'єднань. Вони взяли участь у чотирьох різних за тематикою фестивалях – „Заради миру” (1994 р.), „У нас друзі на всій планеті” (1996 р.), „Коли ти любиш рідний край” (1997 р.), „Всі діти мають право” (2000 р.).

Асамблея миротворчих студентсько-учнівських об'єднань „Жити в гармонії з собою і навколишнім світом” та Форум „Обніmemo Землю красою і любов'ю” були присвячені Міжнародному дню толерантності та Міжнародному дню студента, метою яких стало формування планетарного світогляду молоді, об'єднання зусиль на утвердження толерантності та взаєморозуміння, а також розвиток миротворчих навичок.

Формування духовної культури молоді, духовних потреб, духовний розвиток особистості – найактуальніші завдання сучасної школи. Вони тісно пов'язані з духовним відродженням усього нашого суспільства. Це найбільш важливий і фундаментальний процес, від якого залежатиме успіх в інших галузях – політичній, економічній, культурній.

Ми вважаємо, процес формування духовної культури в учнівської та студентської молоді найбільш ефективно відбувається за таких умов:

- включати різні принципи духовної культури у зміст навчально-виховної роботи;
- знаходити оптимальні шляхи вирішення питань духовної культури;
- актуалізація цілей і завдань формування духовної культури;
- розширення та поглиблення змісту виховання духовності;
- підвищення соціального й особистого значення;
- оптимальний вибір та різноманітність форм і методів, цілеспрямоване педагогічне керівництво такою роботою;
- забезпечення толерантного ставлення до учнівської та студентської молоді;
- враховувати індивідуальні особливості кожного учня, студента;
- психологічні умови розвитку і формування особистості;
- опора на досвід особистості;
- розвивати розумові сили, багатство мови, логічного мислення, довільну пам'ять, увагу, відтворюючу уяву, образне мислення;
- розвивати емоційну сферу учнів і студентів, високу культуру почуттів, цілеспрямованість і твердість переконань.

Стратегія реалізації соціально-ціннісної діяльності полягає в тому, на нашу думку, щоб забезпечити молоді всі необхідні умови для її духовного розвитку, інтелектуально-моральної свободи вибору поведінки, формування почуття громадянськості, патріотичної і національної самосвідомості, вільної світоглядної позиції, культури особистісного самоствердження, уміння відстоювати свої переконання щодо збереження миру на Землі. Тільки інтелігентне, виховане, духовно багате, досвідчене, миролюбиве покоління, яке самовіддано любить свою Батьківщину і обстоює її державність, зможе забезпечити подальший її розвиток.

Джерельні приписи

1. Бех І.Д. Як виховувати духовні цінності // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – №1. – С. 10.
2. Варенко В. Виховання учнів на принципах християнської моралі на уроках української літератури // Освіта. – 17-24 квітня 2002. – №24-25. – С. 14-15.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови/Уклад.і головн.ред.В.Т.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2002. – 1440 с.
4. Декларація принципів толерантності // Педагогіка толерантності. – 1999. – №3-4. – С. 175-179.
5. Державна національна програма „Освіта” Україна ХХІ ст. – К., 1994. – 61 с.
6. Долгая Н. Мистецтво як засіб духовного становлення особистості // Дивослово. – 1999. – №3. – С. 26-27.
7. Закон України про освіту. Газета „Освіта” від 2 березня 1996 р.
8. Конституція України // Волинь. – 1996. – 19 липня.
9. Культура і життя. – 1990, 22 квітня. – С. 7.
10. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Освіта України. – 2002. – С.4.
11. Савченко О. Духовність і зміст шкільної освіти // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – №1. – С. 6.
12. Степанишин Б.І. Методика культурологічної діяльності. – 1996. – С. 230-239.
13. Стогній І. Про поєднання вчення і життя Г.С.Сковороди // Рідна школа. – 2000 (лист). – №11. – С. 76-80.
14. Сухомлинська В.О. Концептуальні засади формування духовної особистості на основі християнських моральних цінностей // Шлях освіти: Педагогічна преса. – 2002. – №4. – С. 13-19.
15. Сухомлинський В. Сто порад учителю. – К.: Рад. шк., 1998. – 304 с.
16. Філософський енциклопедичний словник / Під ред. Шинкарук В.І. – К.: Абрис. – 742 с.

ЗМІСТ

<i>Руслан Постолюк</i> . Вітальне слово	3
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	
<i>Владислав Вербець</i> . Демократизація та гуманізація освіти: проблеми та перспективи	5
<i>Петро Давидюк</i> . Проблеми соціокультурного розвитку Рівненщини	6
<i>Петро Кралюк</i> . Проблеми педагогіки в контексті сучасних комунікаційних реалій	7
<i>В'ячеслав Демченко</i> . Особливості розвитку творчих здібностей молоді	10
<i>Лариса Климанська</i> . Потенціал креативності PR-спеціаліста	12
<i>Владислав Вербець</i> . Соціальна ідентифікація студентської молоді: проблеми та перспективи формування	16
СЕКЦІЙНІ ЗАСІДАННЯ	
СЕКЦІЯ І. ДУХОВНО-ТВОРЧІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ	
<i>Оксана Назарук</i> . Соціальний досвід молодої людини як передумова реалізації соціального потенціалу	19
<i>Лідія Мацевко-Бекерська</i> . Дитяча література як засіб підготовки фахового педагога	23
<i>Ольга Безкоровайна</i> . Виховання духовної культури особистості студента засобами соціально-ціннісної діяльності	25
<i>Вікторія Вронська</i> . Інноваційно-інформаційні та педагогічні технології у ВНЗ: проблеми ефективності та перспективи розвитку	31
<i>Алла Фрідріх</i> . Формування національної самосвідомості як основа розвитку духовного світу особистості	33
<i>Тетяна Герасименко</i> . Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	35
<i>Марина Малиняк</i> . Психологічні передумови формування художньої творчості студентів	37
<i>Світлана Волошина</i> . Професійна кар'єра молодої людини – шляхи і методи її формування, умови реалізації	39
<i>Наталія Тимошук</i> . Духовно-моральне становлення молоді в умовах особистісно орієнтованого виховання	40
<i>Тетяна Ціпан</i> . Формування морально-духовних цінностей підлітків в умовах дитячо-юнацьких об'єднань	44
<i>Мирослава Якимчук</i> . Формування культури духовності в обдарованій особистості студента як соціально-педагогічна проблема	47
СЕКЦІЯ ІІ. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ	
<i>Олена Іщенко, Людмила Овсянкіна</i> . Особливості формування моральних цінностей сучасної студентської молоді	50
<i>Світлана Щудло</i> . Якісна освіта як чинник адаптації молоді на ринку праці	52
<i>Тетяна Потапчук</i> . Духовний розвиток сучасної молоді: спроба теоретичного осмислення	54
<i>Алла Кочубей</i> . Духовно-моральне виховання студентів засобами народознавства	56
<i>Людмила Сокурянська</i> . Ціннісний вимір пострадянського студентства: теоретичні підходи та емпіричні результати	60
<i>Олег Бойко</i> . Дидактична технологія формування у майбутніх офіцерів готовності до реалізації управлінських функцій	65
<i>Лариса Ковальчук</i> . Організація педагогічної практики студентів класичного університету: компетентнісний підхід	69
<i>Орися Ковальчук</i> . Тестовий контроль у системі діагностування знань, умінь і навичок студентів	73
<i>Олександра Максимець</i> . Організація професійно-орієнтованої поза аудиторної роботи студентів на базі навчального лабораторно-виробничого комплексу інституту	76
<i>Марта Максимець</i> . Педагогічна практика студентів факультету іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: реалії, проблеми, перспективи	79
<i>Олександра Праць</i> . Моральні засади правової культури майбутнього вчителя	81
<i>Уляна Гуменюк</i> . Ірраціональні переконання людини як бар'єр на шляху реалізації її духовно-творчого потенціалу	83
<i>Євгеній Власов</i> . Передумови формування навчального репертуару для студентів класу фортепіано музично-педагогічного факультету	86
<i>Олена Никон</i> . Психолого-педагогічні умови активізації творчої діяльності студента	89
<i>Олена Попчук</i> . Навчально-виховний процес як фактор формування професійної культури майбутніх фахівців	92
<i>Наталія Грицай</i> . Формування творчого потенціалу студентів під час проведення позакласної роботи в загальноосвітній школі	96
<i>Галина Кардаш</i> . Теоретично – методичні засади формування морально-етичного потенціалу студентської молоді	98
<i>Олена Шершньова</i> . Історико-культурний туризм в малих містах України як чинник формування національної гідності української молоді	102
<i>Наталія Семенова</i> . Роль особистісного самовизначення та ідентичності у формуванні сучасної гармонійно розвиненої особистості	105
<i>Вікторія Юрченко, Тетяна Свердлова</i> . До проблеми розвитку духовно-творчого потенціалу студентської молоді	107

НАУКОВО-ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ КАФЕДРИ ХОРЕОГРАФІЇ «ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА-ХОРЕОГРАФА»

<i>Ірина Аксьонова.</i> Формування творчої особистості в хореографічному колективі	110
<i>Володимир Гордєєв.</i> Танець як феномен духовності традиційної української народної обрядової культури.....	114
<i>Ольга Гордєєва.</i> Дитячий хореографічний колектив та його роль у гармонійному розвитку дитини	116
<i>Роксана Горбачук.</i> Просторові дослідження в галузі сучасного хореографічного мистецтва.....	119
<i>Тетяна Лобан.</i> Вплив хореографів-новаторів джаз-модерн танцю на формування світогляду сучасного студента.....	120
<i>Лариса Волощина.</i> Альтернативні методики при викладанні хореографії у ВНЗ.....	122
<i>Ілона Легка.</i> Репертуар аматорського танцювального колективу як засіб виховання молоді	124
<i>Вікторія Кравчук.</i> Духовно-творчий потенціал хореографічного мистецтва: пошуки та перспективи	126
<i>Наталія Сагаль.</i> Специфіка допрофесійної підготовки в контексті танцювальної культури.....	128
<i>Поліна Шеховцова.</i> Специфіка допрофесійної підготовки в контексті танцювальної культури Рівненщини	130
<i>Ірина Іванчук.</i> Історія розвитку танцю модерн У США.....	133
<i>Наталія Маткова.</i> Особливості виконання народно-сценічних танців України.....	135

НАУКОВО-ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ КАФЕДРИ ТЕАТРАЛЬНОЇ РЕЖИСУРИ «ФЕНОМЕН ДУХОВНОСТІ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ДРАМАТУРГІВ»

<i>Юрій Мельничук.</i> Роль навчального репертуару в процесі формування духовно-творчого потенціалу студентів акторської та режисерської спеціалізації	138
<i>Володимир Богатириков.</i> Духовна культура режисера у формуванні та реалізації задуму вистави	139
<i>Олексій Заворотній.</i> Сучасний театр, як діамант, повинен сяяти неповторними гранями.....	141
<i>Світлана Хабурська.</i> Навчальна вистава як засіб професійного та духовного зростання майбутніх режисерів драматичного театру	144
<i>Лариса Степанець.</i> Театралізоване масове дійство як фактор зростання морально-естетичного потенціалу студентської молоді	147
<i>Георгій Вовк.</i> Особливості особистісного самовизначення старшокласників у процесі театральної творчості.....	150
<i>Михайло Журавель.</i> Вплив духовного змісту трагедії на емоційну культуру глядача.....	152

НАУКОВО-ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ КАФЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА «ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ПОЛІССЯ: ВИТОКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

<i>Олександр Старук.</i> Деякі аспекти формування духовної культури української молоді.....	154
<i>Любов Крайлюк.</i> Творча спадщина Ніла Хасевича у контексті морально-етичного та патріотичного виховання студентської молоді	157
<i>Ірина Локичук.</i> Збереження та розвиток традиційного серпанкового ткацтва села Крупове – передумова для вдосконалення і збагачення творчих здібностей молоді	159
<i>Ольга Чернюшок.</i> Художньо-педагогічна спадщина Г. Косміади – погляд сучасності.....	162
<i>Олег Городецький.</i> Композиційна робота з ілюстрацією як умова розвитку творчої особистості студента	164
<i>Тамара Забута.</i> Політична культура молоді як фактор конкурентоспроможності країни	168
<i>Борис Забута.</i> Молодь у процесі розбудови „Суспільства знань”	170
<i>Марія Вакульчук.</i> Формування духовної культури студентської молоді засобами благодатного слова.....	172
<i>Лариса Костюк.</i> Окремі аспекти викладання навчальної дисципліни «Культурологія» в умовах інтеграції освітніх систем вищої школи України у європейський простір	175
<i>Маргарита Вдовенко.</i> Проблема „східної” та „західної” двомовності серед студентської молоді у контексті сучасного розвитку України.....	178

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СЕМІНАР «ДУХОВНІСТЬ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГІДНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ»

<i>Марія Вербець.</i> Соціальні та морально-етичні орієнтири у формуванні світогляду молоді	180
<i>Майя Корнійчук.</i> Електронні ресурси – нова модель організації бібліотечно-інформаційного обслуговування студентської молоді	181
<i>Людмила Мартинюк.</i> Бібліотека, як один з духовних ресурсів суспільства	183
<i>Сергій Кравченко.</i> Читацькі інтереси сучасної молоді в контексті її духовного розвитку	184
<i>Марина Портянко.</i> Принцип багатоаспектності у формуванні фондів бібліотек на допомогу духовному розвитку молоді.....	187
<i>Ніна Тивончук.</i> Літературне краєзнавство як чинник формування духовності молоді та збереження культурної спадщини краю.....	188
<i>Тамара Саркіянс.</i> Формування у молоді громадянської позиції, національної самосвідомості, культури і духовності засобами бібліотечного впливу	190
<i>Марія Третяк.</i> Періодичні видання в структурі читання молоді.....	192
<i>Віра Цицюра.</i> Виставкова діяльність бібліотеки як чинник творчої реалізації студентської молоді.....	193
<i>Валентина Дамецька.</i> Формування екологічної культури як складової духовного становлення підростаючого покоління	195
<i>Ольга Загиней.</i> Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління засобами української літератури.....	196
<i>Раїса Щербан.</i> Бібліотеки на допомогу реалізації екоетичного імперативу	198

Наукове видання

«ДУХОВНО-ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ»

Матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції

18-20 травня 2006 року

Редакційна колегія:

Руслан Постолюк – ректор Рівненського державного гуманітарного університету, Заслужений діяч науки і техніки, професор;
Владислав Вербець – професор, декан художньо-педагогічного факультету;
Андрій Сяський – професор, проректор з наукової роботи;
Анатолій Воробійов – професор, проректор з навчальної роботи;
Степан Шевчук – професор, директор Інституту мистецтв, зав. кафедри українознавства художньо-педагогічного факультету;
Володимир Виткалов – професор, зав. кафедри культурології художньо-педагогічного факультету;
Володимир Годовський – професор, зав. кафедри хореографії художньо-педагогічного факультету;
Володимир Богатирьов – доцент, зав. кафедри театральної режисури художньо-педагогічного факультету;
Микола Новоселецький – професор, декан факультету з довузівської підготовки, післядипломної і регіональної освіти;
Марина Малиняк – диспетчер деканату художньо-педагогічного факультету

Відповідальний за випуск – **Владислав Вербець**

Комп'ютерна верстка та макет – **Вікторія Кравчук**

Формат 60*84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Romans.
Друк різнографічний. Ум. друк арк. 26,83. Наклад 100 прим. Зам № 14/1

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу Рівненського державного гуманітарного університету
м. Рівне, вул. С. Бандери, 12

«Духовно-творчий потенціал студентської молоді: психолого-педагогічні проблеми формування та реалізації»: Матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції 18-20 травня 2006 року. – Рівне: РДГУ, 2006. – 204 с.

ISBN 966-7631-96-1

УДК 379.82

ББК 74.58+8840